

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

(повне найменування закладу вищої освіти)

Філологічний факультет

(назва інституту/факультету)

Кафедра філософії та культурології

(назва кафедри)

СИЛАБУС

навчальної дисципліни

КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

(вказати назву навчальної дисципліни (іноземною, якщо дисципліна викладається іноземною мовою))

вибіркова дисципліна

(вказати: обов'язкова/вибіркова)

Освітньо-професійна програма _____ Соціальне забезпечення _____
(назва програми)

Спеціальність _____ 232 Соціальне забезпечення _____
(вказати: код, назва)

Галузь знань _23 соціальна робота _____
(вказати: шифр, назва)

Рівень вищої освіти __перший (бакалаврський) _____
(вказати: перший (бакалаврський)/другий (магістерський)/третій (освітньо-науковий))

(назва факультету/інституту, на якому здійснюється підготовка фахівців за вказаною освітньо-професійною програмою)

Мова навчання українська _____
(вказати: на яких мовах читається дисципліна)

Розробники: **Яремчук Сергій Степанович**, доктор соціологічних наук, доцент
Гнатчук Оксана Степанівна, кандидат істор. наук, доцент

(вказати авторів (викладач (ів)), їхні посади, наукові ступені, вчені звання)

Профайл викладача (-ів)

<http://philology.chnu.edu.ua/?personnal=%d1%8f%d1%80%d0%b5%d0%bc%d1%87%d1%83%d0%ba-%d1%81%d0%b5%d1%80%d0%b3%d1%96%d0%b9-%d1%81%d1%82%d0%b5%d0%bf%d0%b0%d0%bd%d0%be%d0%b2%d0%b8%d1%87-2#more-4384>

<http://philology.chnu.edu.ua/?personnal=%D0%B3%D0%BD%D0%B0%D1%82%D1%87%D1%83%D0%BA-%D0%BE%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B0-%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B0>

(посилання на сторінку кафедри з інформацією про викладача (-ів))

Контактний тел. +38(050)183-38-12; +38(096)639-88-30

E-mail: s.iaremchuk@chnu.edu.ua
o.gnatchuk@chnu.edu.ua

Сторінка курсу в Moodle <https://moodle.chnu.edu.ua/course/view.php?id=5217#section-0>
Консультації за попередньою домовленістю

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни).

2. Мета навчальної дисципліни – дати знання теоретичних основ комунікації, поповнити уявлення про сучасні комунікативні технології і прищепити навички їхнього використання. **Завдання** - навчити студентів планувати ефективні комунікаційні технології; обирати адекватні до цілей і завдань комунікації засоби, стратегії і тактики.

3. Пререквізити. Знання теоретичних основ: філософії, соціології, права. Володіння навичками аналізу, синтезу, командної роботи, організації комунікації.

4. Результати навчання.

Знати:

- що таке технології, комунікативні технології;
- що таке комунікативні технології як навчальна дисципліна;
- що таке комунікація, її теоретичні засади і способи організації;
- зміст поняття комунікативні технології, структуру, функції комунікативних технологій;
- зміст поняття «інформаційне суспільство», засади існування і формування інформаційного суспільства;
- специфіку і засади використання різних технологій у процесі організації комунікативного простору.

Вміти:

- будувати ефективну комунікацію на рівні ділових, масових, публічних, організаційних комунікацій;
- аналізувати процес комунікації з точки зору доцільності використання різних комунікативних технологій;
- готувати творчі промо-проекти з використанням різних комунікативних технологій;
- забезпечувати ефективні комунікації відповідно до сфери: політичної, культурної, міжнародних відносин тощо.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких компетентностей і програмних результатів відповідного Стандарту вищої освіти: ЗК 5, 7, 8, СК 6, 7, ПРН 4, 5, 9, 10, 12, 13.

ЗК5. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК7. Здатність розробляти проекти та управляти ними.

ЗК8. Здатність використовувати інформаційні та комунікативні технології.

СК6. Здатність здійснювати аналіз, оцінку і прогнозування соціальних, політичних, економічних та культурних процесів із застосуванням фахових знань.

СК7. Здатність професійно проводити світоглядний аналіз та етико-ціннісну експертизу європейської та євроатлантичної інтеграції України на підставі принципу україноцентризму.

ПРН4. Пропонувати та обґрунтовувати нові підходи до розв'язання задач і проблем.

ПРН5. Використовувати методологію та пізнавальні засоби, що властиві філософії та її застосуванням.

ПРН9. Ефективно використовувати інформаційно-комунікаційні технології в професійній діяльності.

ПРН10. Брати участь у наукових дискусіях з філософії та міждисциплінарних проблем, обговореннях філософських питань з експертами з інших галузей знань.

ПРН12. Використовувати набуті знання в практиці європейської та євроатлантичної інтеграції України, зокрема проводити світоглядний аналіз та етико-ціннісну експертизу інтеграційних процесів.

ПРН13. Розробляти і реалізовувати наукові та/або прикладні проекти у сфері філософії та з дотичних міждисциплінарних проблем.

5. Опис навчальної дисципліни

5.1. Загальна інформація

Назва навчальної дисципліни КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ										
ГІК підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин					
		кредитів	годин	змістових модулів	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	
11	12	53	190	2-	115	1	115		160	

5.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Теми занять												
Тема 1. Сутність і види комунікативних технологій	12	2	2			8	(Холод. Розділ 1) 1. Вступ до курсу 2. Основний категоріальний апарат 3. Діапазон поняття «соціально-комунікативні технології» 4. Критерії розгалуження соціально-комунікативних технологій					
Тема 2. Технології мутації	12	2	2			8	(Холод. Розділ 2) 1. Соціально-комунікаційні технології <u>додавання</u> 2. Соціально-комунікаційні технології <u>модифікації</u> 3. Соціально-комунікаційні технології <u>трансформації</u>					
Тема 3. Технології інмутації	12	2	2			8	(Холод. Розділ 3) 1. Соціально-комунікаційні технології <u>розбалансування</u> 2. Соціально-комунікаційні технології <u>руйнування</u> 3. Соціально-комунікаційні технології <u>знищення</u>					
Тема 4. Структура, види, функції і зв'язки	12	2	2			8	(Холод. Розділ 4)					

соціально-комунікативних технологій							1. Структура соціально-комунікативних технологій 2. Види соціально-комунікативних технологій 3. Функції соціально-комунікативних технологій 4. Зв'язки соціально-комунікативних технологій з іншими галузями діяльності соціального актора
Тема 5. Виникнення та формування теорій комунікативних технологій	12	2	2			8	(Холод. Розділ 5, 6) 1. Психологічне підґрунтя в історії досліджень комунікаційних технологій (біхевіоризм, необіхевіоризм, Б.Скінер) 2. Соціологічні джерела в історії вивчення комунікаційних технологій (М.Вебер, Т.Парсонс, Ю.Габермас) 3. Становлення і розвиток досліджень соціально-комунікаційних технологій в Україні
Тема 6. Маніпуляція суспільства: мутація та інмутація як концепції комунікативних технологій	12	2	2			8	(Холод. Розділ 7) 1. Особливості трактування терміну «маніпуляція» 2. Закон єдності інмутації і мутації 3. Інмутація – система артефактів сучасного суспільства 4. Триєдиний принцип уникнення інмутації глобальної системи 5. Місце інмутації в класифікації систем 6. Структура, види і функції інмутаційних процесів
Тема 7. Масовий характер інмутації суспільства	18	3	3			12	(Холод. Розділ 8) 1. Уточнення значення понять «масовий характер інмутації суспільства», «масова комунікація», «психологічний вплив» 2. Види інмутації масової комунікації: інмутація масової комунікації, або власне інмутація та інмутація

							суспільства під впливом масової комунікації 3. Інмутовані інмутанти як результат інмутації масової комунікації					
Усього годин	90	15	15			60						

5.3. Зміст завдань для самостійної роботи

№	Назва теми
1	1. Роль комунікаційних технологій у сучасному світі. 2. Ефективність соціально-комунікаційних технологій як запорука прогресу суспільства. 3. Соціальні технології чи комунікаційні технології? 4. Соціально-комунікаційні технології як система маніпулятивних дій-комплексів. 5. Діапазон поняття «соціально-комунікаційні технології». 6. Специфіка технологій інформаційного охоплення (пропаганди) в епоху посттоталітаризму в Україні. 7. Роль трешміджевих процесів у формуванні міжнародного образу України. 8. Основи технологій соціальних зв'язків (паблік рилейшнз) в Україні в період від 1991 до 1997 років. 9. Роль соціально-комунікаційних технологій, що застосовувались в УРСР після 26 квітня 1996 року (Чорнобильської трагедії). 10. Класифікація релігійних технологій у сучасному світі.
2	1. Технології мутації як складник компонента маніпуляційних процесів у суспільстві. 2. Технології інмутації і мутації: сутність, функції, структура. 3. Ефективність застосування мутаційних соціально-комунікаційних технологій додавання в сучасному суспільстві. 4. Специфіка використання соціально-комунікаційні технології модифікації в політичних процесах. 5. Характерні особливості актуалізації соціально-комунікаційних технологій трансформації (мутації) у процесах стереотипізації і міфологізації суспільства.
3	1. Специфіка застосування соціально-комунікаційних технологій розбалансування. 2. Особливості активізації соціально-комунікаційних технологій руйнування в сучасному світі. 3. Ефективність використання соціально-комунікаційних технологій знищення в період глобалізації. 4. Систематизація сучасних прийомів, які використовуються в технології приниження в телепродукції провідних українських каналів. 5. Вплив технології залучення до думки лідера псевдопідтримки на формування іміджу політиків.
4	1. Взаємозалежність складових елементів структури соціально-комунікаційних технологій. 2. Ефективність використання в соціальній активності різних видів соціально-комунікаційних технологій.

	3. Вплив функцій соціально-комунікаційних технологій на вибір їхнього доцільного використання. 4. Зв'язок соціально-комунікаційних технологій з іншими галузями діяльності соціального актора. 5. Особливості фінального вимірювання досягнень соціально-комунікаційних технологій.
5	1. Особливості психологічного підґрунтя в історії досліджень комунікаційних технологій. 2. Вплив соціологічних ідей на формування історії вивчення комунікаційних технологій. 3. Роль теорії діяльності в становленні соціально-комунікаційних технологій.
6	1. Взаємозв'язок концепцій соціальних технологій і комунікаційних технологій. 2. Теоретичні уявлення про комунікаційні технології у працях Почепцова Г. 3. Маніпулятивні технології як соціально-комунікаційні (на прикладах ідей, запропонованих у працях Досенко О. і Кара-Мурзи С.). 4. Особливість впливу ідей Гавра Д. на розвиток теорій комунікаційних технологій. 5. Вплив теорії інмутації суспільства Холода О. на формування концепції соціально-комунікаційних технологій.
7	1. Особливості формування інмутаційних процесів суспільства. 2. Інмутація і мутація як складники маніпуляції суспільства. 3. Маніпуляція як зміна моделей поведінки. 4. Інмутація як чинники переструктурування системи цінностей особистості. 5. Термін «маніпуляція»: різні підходи до тлумачення. 6. Особливості значення терміна «масовий характер інмутації суспільства». 7. Технологія розрізнення понять «масова комунікація» і «психологічний вплив». 8. Взаємовплив видів інмутації масової комунікації. 9. Інмутація масової комунікації, або власне інмутація. 10. Інмутація суспільства в Україні під впливом масової комунікації. 11. Інмутовані інмутанти як наслідок інмутації масової комунікації.

* ІНДЗ – для змістового модуля, або в цілому для навчальної дисципліни за рішенням кафебри (викладача).

6. Система контролю та оцінювання

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни. Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання може бути досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання навчальної дисципліни. Сумарна **підсумкова оцінка** (максимально 100 балів) складається з оцінювання форм **поточного контролю** (максимально 60 балів) і підсумкового контролю у формі **заліку / іспиту** (максимально 40 балів). Студент(ка) має набрати щонайменше **35 балів** за поточну роботу у семестрі, аби отримати допуск до заліку.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)							Кількість балів (залік)	Сумарна к-ть балів
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7		
8	8	8	8	8	8	12	40	100

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
80-89	B	добре	
70-79	C		
60-69	D	задовільно	
50-59	E		
35-49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

Види та форми контролю, засоби оцінювання. Формами поточного контролю є робота студента на семінарах (усна відповідь за лекційним матеріалом і контрольними питаннями, презентація результатів виконаних завдань та досліджень, доповнення та участь у дискусії, індивідуальний чи груповий проект) – до **5 балів** за тему, а також письмові самостійні роботи / ІНДЗ (тези із Завдань для самостійної роботи; реферативні огляди публікацій зі Списку літератури або інших джерел, зокрема книг, фільмів, подкастів, блогів; аналітичні звіти масивів даних) – до **5 балів** за тему.

Вимоги до самостійних робіт: обсяг до 2 сторінок; у формі роздумів на основі релевантних джерел в довільній формі за таким планом – (1) вступ з чітким формулюванням дослідницьких питань (може бути один абзац); (2) виклад основного матеріалу у вигляді тез/тверджень і їхньої обґрунтованої авторської аргументації (кілька абзаців); (3) стислі висновки (може бути один абзац); (4) посилання на залучені до виконання роботи джерела (за наявності цитувань).

Критерії оцінювання усних відповідей поточного контролю (від 1 до 5 балів):

Високий рівень 5 балів	Відповідь студента характеризується повним, глибоким та змістовним знанням теоретичного та практичного матеріалу з теми, вільним володінням термінами та поняттями дисципліни, що вивчається. Він систематично активно бере участь в обговоренні теми, що вивчається, його відповіді характеризуються творчим креативним підходом.
Середній рівень 3 - 4 бали	Відповідь студента характеризується повним і змістовним знанням теоретичного матеріалу з теми, вільним володінням термінами та поняттями. Але він недостатньо активно бере участь в ході обговорення практичного матеріалу, допускає у висловлюваннях деякі несуттєві неточності, його відповіді не характеризуються творчим креативним підходом.
Низький рівень 1 - 2 бали	Відповідь студента характеризується слабким і невпевненим знанням як теоретичного, так практичного матеріалу. Він допускає багато

	помилки у відповідях на конкретні питання та недостатньо бере участь в обговоренні матеріалу, що вивчається.
--	--

Критерії оцінювання завдань самостійної роботи (ІНДЗ) (від 1 до 5 балів)

Індивідуальне завдання – це «домашня робота», яку готує студент з відповідного курсу. Форми індивідуального завдання можуть бути різноманітними: реферат, аналітична чи наукова доповідь, рецензії на статтю або книгу, аналітична записка чи доповідь, розширене наукове есе, презентація проведеного дослідження чи аналізу дослідницьких кейсів, проєкти (індивідуальні та командні; дослідницько-творчі та ін.); презентації та виступи на наукових заходах; інші види індивідуальних та групових завдань тощо. Метою ІНДЗ є спрямування студента у вимір можливостей використання отриманих знань під час навчальної дисципліни, а також стимулювання до пошуку нової інформації, вміння обробляти та аналізувати отриману інформацію. Критеріями оцінювання є:

- Повнота розкриття питання.
- Самостійність, логічність, послідовність суджень та висновків.
- Глибина аналізу матеріалу та вміння його критично осмислювати.
- Наявність власних оригінальних думок.
- Використання категорій, понять, явищ і процесів, вміле поєднання теоретико-методологічного базису для аналізу сучасності.
- Наявність та аналіз актуальних досліджень, теорій, концепцій, які були розроблені протягом останніх 5 років.
- Правильність оформлення ІНДЗ, логічна структура, правильне оформлення бібліографічних посилань.

7. Рекомендована література

Основна:

- Братко О.С.** Маркетингова політика комунікацій: Навчальний посібник. Тернопіль : Карт-бланш, 2006. 275 с. URL : <https://knute.edu.ua/file/MTEyNDI=/2c47ff452b7d1e309a2b464bb07d2467.pdf>
- Кара-Мурза С. Г.** Маніпуляція свідомістю : навч. посіб. Вид. друге. К. : Оріяни, 2006. 528 с. URL : <http://www.fhotm.kpi.ua/guest/manipul.pdf>
- Квіт С. М.** Масові комунікації : підруч. К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008.
- Коновець О. Ф.** Масова комунікація: теорії, моделі, технології : навч. посіб.. К.: ЛГУ, 2009. 266 с.
- Корнєєв В. М.** Комунікаційні технології як засоби проектування соціальної дійсності. Наукові записки Інституту журналістики. 2014. Т. 56. С. 176–181 URL : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nzizh_2014_56_36.pdf
- Королько В. Г.** Зв'язки з громадськістю. Наукові основи, методика, практика [Текст] : підруч. для студентів вищ. навч. закл. / В. Г. Королько, О. В. Некрасова. 3-тє вид., допов. і перероб. - Київ : Києво-Могилян. акад., 2009. 831 с.
- Матвієнко В.Я.** Соціальні технології. К.: Українські пропілеї, 2001. 446 с.
- Мойсеєв В.А.** Паблік рілейшнз: Навч посіб. К.: Академвидав, 2007. 224 с.
- Островська Н. В.** Треш іміджеві технології в політичних ток-шоу на українському телебаченні. Соціальні комунікації: теорія і практика. К., 2016. Т. 3. С. 62– 67. URL :

http://eir.zntu.edu.ua/bitstream/123456789/937/1/Ostrovska_Trashimage_technologies.pdf

Островська Н. В. Прикладні соціально-комунікаційні технології : навчальний посібник. Запоріжжя : ЗНТУ, 2017. 110 с. URL :

http://eir.zntu.edu.ua/bitstream/123456789/2746/1/Ostrovska_Applied_social.pdf

Поліщук І. О. Вибірчі технології: сутність та різновиди. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. Харків, 2015. № 4. С. 106–112. URL :

http://nauka.nlu.edu.ua/download/filosof/filosof_27.pdf

Почепцов Г. Агенти впливу й тексти впливу. Детектор Медіа : веб-сайт. URL :

<http://osvita.mediasapiens.ua/material/8505>.

Почепцов Г. Г. Коммуникативные технологии двадцатого века. К. : Ваклер, 2001. 352 с. URL : https://www.studmed.ru/view/pochepcov-gg-kommunikativnye-tehnologii-20-veka_bae23d629ff.html

Почепцов Г. Г. Медіа: теорія масових комунікацій: навч. посіб. К.: Альтерпрес, 2008.

Почепцов Г. Г. Теорія комунікації. К.: Видавничий центр "Київський університет", 1999. 308 с.

Почепцов Г. Г. Паблік рилейшнз: Навч. посіб. 3-тє вид., випр. і доп. К.: Т-во «Знання», КОО, 2006. 327 с.

Різун В. В. Теорія масової комунікації : підруч. для студ. галузі 0303 «Журналістика та інформація». К. : Видавничий центр «Просвіта», 2008. 260 с. URL :

http://filelibsnu.at.ua/navchalno-metod/jurnalistika/Teoriya_mas_com.pdf

Різун В. Соціально-комунікаційний підхід у науці та галузі соціальної інженерії. URL :

http://journalib.univ.kiev.ua/Socialniy_pidhid.pdf

Сугестивні технології маніпулятивного впливу : навч. посіб. / В. М. Петрик та ін. ; за заг. ред. Є. Д. Скулиша. К. : ЗАТ «ВІПОЛ», 2011. 248 с. URL :

https://mil.univ.kiev.ua/files/29_965691167.pdf 111

Холод О. М. Комунікаційні технології: підручник. К.: КиМУ, 2011. 312 с.

Додаткова (для поглибленого вивчення):

Климанська Л. Д. Соціально-комунікативні технології в політиці: таємниці політичної «кухні»: монографія. Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2007. 332 с.

Клінкова Т. О. «Розповідь про потворного карлика» як засіб негативізації українських політиків у ЗМІ // Мас-медіана інмутація суспільства: монографія / [за ред. О. М. Холода]. Кривий Ріг–Запоріжжя, 2009. С. 7–68.

Кравченко Н. О. Наслідки та дії теорії інмутації суспільства // Теорія інмутації суспільства: pro et contra : колективна монографія [за ред. О. М. Холода; автори: Борисенко Д. О., Василюшин Р. Я., Дзенник С. В. та ін.]. К. : КиМУ, 2011.

Луман Н. Реальність мас-медіа [за ред. Іванова В. та Мінакова М.]. К. : ЦВП, 2010. 158 с.

Михайлин І. Л. Комунікація масова / Гетьманець М. Ф., Михайлин І. Л. Сучасний словник літератури і журналістики. Х. : Прапор, 2009.

Почепцов Г. Г. Соціальні комунікації і нові комунікативні технології [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://issuu.com/the_communication/docs/19-26

Смирнова Т. В. Когнітивні механізми формування рекламного іміджу : автореф. дис... канд. філол. н. : спец. 10.01.08 – журналістика / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. К., 2003. 24 с.

Холод О. М. ЗМІ та імідж політиків: монографія. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2004. 342 с.

Холод О. М. Інмутація суспільства в гіпермаркеті свідомості : монографія. У 3-х томах. Том 1 : Теорія інмутації суспільства. К. : КиМУ, 2010. 178 с.

Холод О. М. Соціальні комунікації : соціо- і психолінгвістичний аналіз : навч. посіб. [2-е вид., доп. і випр.]. К.: Київський міжнародний університет; Українська асоціація психолінгвістів, 2010. 304 с.

Холод О. М. Теорія інмутації суспільства : монографія. К. : КиМУ, 2011. 305 с.

Інформаційні ресурси

Галамба М. Інформаційно-психологічна складова терористичної діяльності [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2464>

Даниленко Н. Засоби масової комунікації і політична соціалізація особистості [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=6&n=28&c=423>

Єдиний реєстр громадських формувань [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/0/499>

Засоби масової комунікації: поняття, концепції діяльності, функції [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://ukrref.com.ua/?id=MTAxMjY%3D>

Політична пропаганда [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ukrref.com.ua/index.php?id=MTAzMTM=&g=2>

Почепцов Г. Г. Соціальні комунікації і нові комунікативні технології [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://issuu.com/the_communication/docs/19-26

Проблеми захисту від масованих інформаційно-пропагандистських операцій [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/book/Litv/009_1.htm